بیۆگرافیای برسیەتی. شەماڵ بارەوانی

بیۆگرافیای برسیەتیی، ڕۆمانێکی (٢٣٩) لاپەڕەییە و لە قاڵبی یادداشتی ڕۆژانەی ژیانی نووسەری بەلجیکی خاتوو(ئیمیلی نۆسۆمب”ە و یەکەم چاپی لە ساڵی ٢٠٠٤ لە بڵاوبووەتەوە. لە بیۆگرافیای برسیەتیدا نووسەر باس لەو گەڕان و سوڕان و ڕاگوازتنانەی خانەوادەکەی خۆیمان بۆ دەکات لەم وڵات بۆ ئەو وڵات، لە ژاپۆنەوە بۆ چین، دواتر ئەمریکا، بەنگلادیش، ئینجا هیند و کەمبودیا. نووسەر لە میانیدا باس و وەسفی هەر یەکێک لەو ڵاتانە دەکات و قسە لەسەر ژیانی خەڵک، کولتووری دانیشتووان، سیستەمی سیاسی، دابونەریت، ئایین و سروستی کۆمەڵگەکانیان دەکات. نووسەر لە جۆرەکانی خواردن و ئەو خواردنانەی کە خۆی حەزیان لێ دەکات دەدوێت. هەروەها باسی سەردەمی منداڵی خۆی و چیرۆکی برسیەتیی خۆی لە کاتی منداڵیدا دەکات. هەروەها نووسەر باس لە ئنتیباعات و هەست و تێڕامانەکانی خۆی دەکات لە بارەی ئەو وڵاتە جیاوازانەی تێیاندا ژیاوە. ئەو هەموو وڵاتانەی بە هۆی کاری دیبلۆماسی باوکییەوە وەک باڵیۆزی (بەلجیکا) تێیدا دەگیرسانەوە. نووسەر باس لە ژیانی منداڵی خۆی دەکات لە ژاپۆن و وەسفی تابلۆ جوانەکان و دیمەنە دڵڕفێن و سروشتە ڕەنگین و گوڵ و گوڵزارە ناوازە و چیا بەرزەکان و شوێنەگەشتیارییەکان و درەختە ئەفسووناوی و کەشە چێژبەخش و جادووییەکەی ئەو وڵاتە دەکات. جێهێشتنی ژاپۆن و ڕۆیشتنیان بۆ چین لە ساڵی ١٩٧٠، بۆ ئەو شۆکێکی مەزن و ئازارێکی زۆر تاڵ و بە سوێ دەبێت. ئەو ڕۆیشتنەی کە نووسەر بە تراژیدیای ژیان و وێرانبوونی جیهانە جوان و ئەفسووناوییەکەی خۆی یەکسانی دەکات. ئەو ژاپۆنەی بە دایکی خۆی و نیشتیمانە خۆشەویستەکەی خۆی دادەنێت. نووسەر دوای دابڕانی ئەو هەموو ساڵە لێی، کاتێک لە ساڵی١٩٨٩ دووبارە لەگەڵ (ژۆلێت)ی خوشکی بۆی دەگەڕێتەوە، دەبینێت شوێنەواری یادەوەرییەکانی پێشووتر و سەردەمی منداڵی، زۆربەیان وێران و ون بوونە و هیچ شتێک لە شوێنی خۆیدا نەماوە و ژاپۆن لە ئەنجامی ئەوگۆڕانکارییە خێرایەی کە بەرۆکی سیمای ژیانی خەڵک و شار و وڵاتی گرتووەتەوە، هەموو شتێک گۆڕانی بەسەردا هاتووە و ڕابردوو و کۆن لەناو ئێستا و تازەگەری و نوێدا ون بووە. هەروەها نووسەر باسی ئەو قۆناغەی ژیانی خۆی دەکات لە پێکینی پایتەختی چین و لەو برسیەتییە دەدوێت کە بە هۆی شۆڕشە کولتوورییەکەی ماو تووشی ئەو

وڵاتە بوو و وڵات لە سایەی ئەو شەشە کولتوورییە بوو بە گرتووخانەیەکی مەزن، وەک نووسەر دەڵێت. لە درێژەی باس و گێڕانەوەکەیدا، نووسەر باس لە ژیانە ناخۆشەکەی خێزان و گەلی چینی میللی دەکات لە سایەی سیستەم و دەسەڵاتی(ماو). ئەو وڵاتەی نووسەر لە هەموو شتێکیدا، بە دژ و پێچەوانەی ژاپۆنی دەزانێت. ئەو ژاپۆنەی بە بەهەشت پێناسەی دەکات و هەموو ئەو وڵاتانەی بەی دەچێت، لە بەرانبەر ژاپۆندا، بە تاراوگە و نامۆیی و ماڵی غوربەت و شوێنی غەریبییان دەزانێت. نووسەر دواتر لەسەر ئەوقۆناغە دەدوێت کە چین جێ دەهێڵن و دەڕۆنە ئەمریکا و شاری نیویۆرک لە ساڵی١٩٧٥. "هەواڵمان پێگەیشت کە ئێمە لە میانی وەرزی هاویندا دەگوازینەوە بۆ نیویۆرک. هەواڵەکە شۆکی کردم. لە تەمەنی هەشت ساڵیدا بووم، ژیانمان لەژێر نەخشەیەکی پلان بۆ دانراوبوو لە چین. سێ ساڵە ئێمە لە ژیانێکی سەخت و لەژێر چاودێرییەکی توند لە گیتەسان لی تەن، بە ترس و تیرۆرێکی تا ڕادەی مردن دەور درابووین. ئێمە سێ ساڵ بە سەربازە چینییەکان دەور درابووین. ئەو سەربازانەی وەکوو سێبەر لە هەموو شوێنێک لەگەڵماندا بوون و چاودێری هەموو جووڵە و قسە و ڕەفتارێکیان دەکردین. دواتر کەلوپەلەکان و جانتاکانمان کۆکردەوە و بە پێنج پاسپۆرتی خۆی و براکەی و ژێلێتی خوشکی و باوک و دایکی)، ڕۆیشتین بۆ فڕۆکەخانەی پەکین و ئینجا لەوێشەوە بۆ فڕۆکەخانەی کەندی. فڕۆکەکە بە ئاسمانی بیابانی گۆبی و دوورگەی سەخالین و والکتشامکا فڕی و گەیشتین بە نیویۆرک. نووسەر باس لە ژیانی ئەمریکا و خوێندن و گەشت و گەڕانی خانەوادەکەیان لە کاتی پشووەکانی هەفتە و پشووەکانی تر دەکات بۆ شوێنە گەشتیارییەکان و ناو دارستانەکانی ئەو وڵاتە. ئینجا باس لە بەنگلادیش دەکات، دوای ئەوەی ئەمریکا جێ دەهێڵن و ڕوو لەو وڵاتە دەکەن. نووسەر لە بارەی ژیانی بەنگلادیش لە ساڵی ١٩٧٨ دەڵێت بەنگلادیش کینایەتێک بوو لە شەقامەکی پڕ لە خەڵک، لەو خەڵکانەی لە لێواری مەرگدا بوون بە هۆی هەژارییەوە. وڵاتێک، کابووسی برسییەتی تەنگی بە ژیانی هەڵچنیبوو و بوونی مرۆڤی دەهاڕی. برسییەتییەکی کوشندە، خوێنی بەنگلادیشییەکانی دەمژی. باوکم ئەو کاتە لە لێواری تەمەنی چڵ ساڵیدا بوو، منیش یازدە ساڵ بووم. ئینجا نووسەر درێژە بە گێڕانەوەی چیرۆکە تراژیدیاکانی ژیانی خەڵکی ئەو وڵاتە دەدات و باس لە خراپی کوالێتی ژیان و سیستەمی تەندروستی و سێکتەرەکانی تری ژیان دەکات لە بەنگلادیش و لە نەهامەتی خەڵکە داماو و هەژارەکەی دەدوێت. ئینجا باس لەو قۆناغە دەکات کە دەڕۆن بۆ هیندستان و ئەو وڵاتە بە زێدی بەهەشت وەسف دەکات. پاشان باس لە بۆرما و ژیانی خەڵکی ئەوێ دەکات، دوای ئەوەی هیند جێ دەهێڵن و لەو

وڵاتە دەگیرسێنێوە و نووسەر بە جوانترین وڵاتی سەر زەوی پێناسەی دەکات. ئەوە پوختەیەک بوو لە بارەی ئەو شاکارە ئەدەبییەی خاتوو ئیمیلی. ماوەتەوە بڵێم:

برسیەتییەکەی نووسەر لێره کردوویەتی بە ناونیشانی ڕۆمانەکەی، بە تەنها مەبەست لێی برسیەتیی فیزیکی و حسی نییە، کە مرۆق خواردن و خۆراک نەبێت بیخوات، بەڵکو برسیەتییەکی سایکۆلۆژی و مەجازی و مەعنەوییە. برسیەتیی خۆشەویستییەکی بێ کۆتایی. برسیەتیی گەیشتن به پلەی کەمال. برسیەتیی ڕۆشنبیری و گەشت و گەڕان و دۆزینە و زانست و…هتد.

ئیمیلی نۆسۆمب باوکی دیبلۆماتکار و بالوێزی بەلژیکا بووە و خۆی لە ساڵی ١٩٦٦ لە شاری(کوبێ) لە ژاپۆن لە دایک بووە و تاکو تەمەنی ٥ ساڵی لەو وڵاتە ماوەتەوە و دواتر بە هۆی کاری دیبلۆماتکاری باوکییەوە بە هەموو ئەو وڵاتانە دەڕوات کە ئاماژەمان پێدا.3